

Gure ondare berria

Dubaira itsasoz iritsiz gero (edo behintzat ontziek tradizionalki hartzen zuten bideari jarraituz, egungo transatlantikoak ez direlako itsasadarretik sartzen), bidaiariak bi paisaia oso desberdin ikusiko ditu ibaiertzetan. Ezkerrean, 60ko hamarkadako eraikin itsusiak, kaleetan antolatuak egon arren, plangintza oso zehatza jarraitzen ez dutenak. Lau edo bost pisuko eraikuntza sinpleko etxebizitzak, laukizuzenak, leiho txiki xamarrekoak eta terraza moduko teilatuarekin. Azpialdeak dendaz beterik ikusten dira, plastikoa- ren distira eta telefono mugikor merkeen txistua igortzen duten horietakoak. Deira da auzo hori, eta kaleetan barneratuz gero, dendatxoak zoko handi batean bihurtzen dira.

Eskuinean, aldiz, oso desberdina da paisaia. Adobez eta palmera ehunduraz egindako eraikin marroixkak daude alde horretan. Baxuak dira, pisu bakar edo bi pisukoak, eta gainaldean terrazak dituzte. Uraren ondoan luzatzen dira, pasealeku bati jarraituz, eta mahaia euren oinetara zabal- tzen dira, freskagarri edo te bat hartzen ari diren jendez be- teta. Eraikinek burdina forjatuzko leiho-itxierak dituzte, egur ederreko ate zangoak, eta, euren ate irekietatik, patioe- tan dauden fruitu zuhaitzen usaina eta iturrien zurrumu- rrua iristen zaigu. Ondarearen Herria da auzo hori.

Mendebaldeko lurraldeetatik gatozenontzat, lehen begira- dan erraz ezagutu dezakegu Ondarearen Herrian alde zaha- rra, zazpi (edo dagozkion) kaleak edo zonalde historikoa. Lehen begiradan soilik, ordea. Zeren, etxeen ondotik ibil- tzerakoan, laster ikusten dugu ez dutela funtzio argirik: ez dira karabanserai zaharrak, ezta langileen tailer-etxeak, ez- ta tribu bateko agintari baten palazioak. Eta ez dirudite za-

harberrituak, berriak baizik: denborak eta pisuak ez dituzte paretak sabelen modura borobildu, eta lurrean ez dago lekuz kanpoko azulejorik, originala apurtu zelako desberdin bat sartu behar izan den horietakorik; ez dago sukaldeko suaren arrastoa duen gelarik, ezta bidezidor bat moztuz zabaldu den gelarik.

Ez da harritzekoa: Ondarearen Herria azken bost urteetan eraiki da. Emirerriak herrialde nomaden bizilekua izan dira luzaroan, egoitza eraikirik ez zuten kulturenak; gehienez gameluei deskantsu emateko, edo, Dubain gertatzen zen bezala, beste lurraldeetatik zetozen itsasgizonei perlak, datilak eta espeziak saltzeko sortutako eraikin prekarioak zeuden, laster behera zihoazenak berri bat beste nonbait egiteko. Merkataritzak leku gehiago hartu zuenean, eta olioak aurkitu zutenean, hasi ziren portu inguruan gehiago eraikitzen. Horrela sortu zen Deira, 60ko zonalde desantolatu, herrikoi eta bizia. Dubaiko benetako alde zaharra.

Baina Dubai mundu globalizatuan bizi da egun, eta, horretarako, Europako hiri-egituraren eskema eskaini behar dio bere mundu osoko biztanle eta bisitariari. Historia propioak ez dio balio, ez baitu aztarna fisikorik utzi, eta Deiran utzi dituenek ez dute lurralde arabiar baten magiaren prototipoa betetzen. Bisitariak bilatzen duen iraganak espazio fisikoa bete behar du, edertasuna, atsegina eta eguzkipeko freskoa eskaini behar du. Historikoa izatearena gutxienezkoa da: ez da ondarea, ondarearen errepresentazioa baizik. Azken finean, zenbateraino ez daude Alemaniako hiriak berreraikitako ondarez beteak?

Munduaren ondare

2012ko maiatzetik irailera, Hinrich Sachs artistak *Kami, Khokha, Bert and Ernie (World Heritage)* erakusketa aurkeztu zuen Stockholmeko Tensta Konsthall-en. Ez zuen horrek erakusketa tradizionalen itxura ohikorik, hots, koadroak paretetan, eskulturak lurrean..., batez ere, sartu bezain las-

ter, ikusleak bere tamainako Galleten Munstroarekin topo egiten zuelako aurrez aurre.

Bederatzi urte dira, hain zuzen, Hinrich Sachsek Sesamo Auzoa programaren inguruko ikerketa egiten daramatzanak. Galdera asko sortzen zaizkio produktu kultural horren inguruan. Batetik, hezkuntzarekiko aurkezten dituen balioak daude, zenbait kasutan nahiko iraultzaileak izan daitezkeenak. Adibidez, lurralde bakoitzak pertsonaia propio bat asmatzeko aukera du, bere testuinguruari lotuta; eta horrela agertu zen Kami, Hegoafrika eta Nigeriako lau urteko umezurtz seropositiboa. Edo Khokha, Egiptoko neskatila kurioso, astronauta eta medikua edo edozein lanbide interesgarri izan nahi duena.

Baina irudi positibo horiek emateko, Sesame Workshop produktoreak frankizia bat osatu du, balio kultural zehatz batzuk munduan zehar zabaldu eta pertsonaia zahar zein berrien errepresentazioarengatik egile-eskubideak kobratzen dituen. Beraz, nahiz eta irabazirik gabeko hezkuntzarako elkarte gisa aurkeztu, produktu kultural zehatz bat ekoizten du; eta, horretaz gain, irudi komun bat, ideia eta balio batzuk lotzen ditu produktu horrekin, horiek ere truke komertzialerako elementu bihurtuz. Objektuak beste, subjektu kontsumitzaileak ere sortzen ditu Sesame Workshopek.

Erakusketarako, beraz, Sachsek jabetza-legalismoei kasurik egin gabe, lurralde desberdinetako panpinak elkartzen ditu erakusketa aretoan, lehen bultzadan esperientzia emotibo bat sortuz, eta, bigarrenean, kulturaren komodifikazioari buruzko galderak aurkeztuz. Nola bidaiatzen dute produktu horiek kultura batetik bestera? Nola sortzen dute ondoren produktu bihurtzen den lotura emozionala? Zeintzuk dira sortzen dituzten baloreak, kultural zein ekonomikoak?

Hortik dator ere (*World Heritage*) abizena. Azken finean, objekturen bat Munduko Ondare etiketaren azpian sartzeak ez du soilik bere mantentzea bermatzen: objektu horren irudia eta igortzen dituen balioak material komertzial bihurtzen ditu, irudimen kolektiboaren atala den zerbait

privatizatuz eta arautuz. Eta, izan ere, arrakasta izugarria izan du izendapenak, gaur egun bi hitz horiek lehen eraikin zaharkitu eta problematikoa kontsideratzen zena altxor bihurtzeko balio dutelako, autoritatearen aurarekin, ikusle-goarentzako arautuz zer den ikusgarria (eta erosgarria, postaletan, oroipenetan eta elastikoetan) eta zer ez.

Berreraiki beharreko ondarea

Garaiko zenbait pentsalarik, Boris Budenek, esaterako, ondarearen ideia arazoak ekarri nahi izan dituzte argira. Ondarearen mistifikazioak identitate itxi eta aurre-eraiki bat sor dezakeela, une batean finkatuz, ematen duen gizartearen historiaren eta irudikapenaren aldaketa edo kritikarentzako esparrurik utzi gabe. Kritika horrek, dena den, bere kritika propioak jaso ditu, esaterako, Françoise Vergèsen hitzetatik. Erraza da, dio Vergès, ondare terminoa bera asmatu, historia idazteko aukera izan eta horren arrasto fisikoak mantentzeko erraztasunak izan dituen kontinentetik horrelako hitzak esatea. Baina zer gertatzen da esklaboekin? Zer gudetako biktimekin, zer desplazatutako herrialdeekin, zer kolonizatutako kultura suntsituekin? Zer gertatzen da ezer ez duten, edo dena kendu zaienekin? Zer memoria eraikitzeke aukera izan ez dutenekin? Horiek guztiak orain ari dira lehen aldiz euren kulturaren ondare bat berreskuratzen, orain ari dira identitate bat eraikitzeke aukera lehen aldiz izaten. Eta orain, Europako intelektualek, izaera unibertsal bidegabe bat aplikatuz, ondarearekin bukatzeko ordua dela esaten hasi behar dute?

Ez da erraza historian objektu bezala soilik agertutako taldeentzako gaur egun historia berri bat, *à la occidentale*, osatzea. Askotan ez dago berrirakurria izan daitekeen ondarerik, edo garapenarekin lotutako historiaren ikuspegirik. Eta gehienetan, erraza ez izateaz gain, interesgarria ere ez da, historia eta istorioak, ahozko tradizioak, sinesmen erlijioso eta mistikoak, kontakizunak elkartzen direlako euren mun-

dua eta denbora ikusteko moduan, eta geure historiak eta ondareak arazo larriak dituelako parametro horiek ulertzeko. Izan ere, gizarte horiei historia bat osatzeko aukera kentzerakoan, bere boterea eta bakartasuna ezartzen ari zen mendebaldeko kultura. Orain, aldiz, guk galdu dugun historia berreraikitzeke eta birsortzeko kapazitatea da gizarte horien aberastasun bakarra, eta mendebaldeko inposizioaren aurka aktibatu dezaketena.

Hori dela eta, garrantzitsua litzateke Historiaren Jainkoaren Nagusitasunarekin beharrean, mundua sailkatzeko osatu duen sistemaren iraugitzearen jakitun den gizarte umil gisa begiratuko bagenie beste lekuetako objektu, bizimodu eta istorioak bizirauteko garatzen ari diren saiakerei. Ez mendebaldearen kutsua imitatu eta harri hutsaletan irabazleena memoria grabatzearen jokoari ekin nahi diotenei, identitate propio batetik abiatuz euren desberdintasuna onartzeko arazorik ez duten beste horiei baizik. Urteetan «basati» kontsideratu eta zibilizatu nahi izan ditugun horiek guk baino askoz gehiago jakin dutelako beti.

Soldaduak nonahi

Eguna iritsi da. Ohe ondoan prest daude amak josi eta lisatu dizkion galtzak eta alkandora; armairuaren ondoan zintzilik dago jaka, bere kordel eta botoi distiratsuekin. Behin eta berriro frogarazi dizkio amak, aitak harrotasunez begiratzen zion bitartean. Botak aurreko egunotan asko ibili ditu, hemendik aurrera egin behar dioten zerbitzuan minik ez emateko.

Ezpata eta pistola beste kontu bat dira. Armairuko tiraderan gordeak ditu, arreba txikiak har ez ditzan, armak ez direlako sekula neskentzako kontua izan. Arriskua hor dago, hor leherketak, hor mina eta heriotza. Odola. Gizonen kontuak.

Egunsentiarekin esnatu da, eguzkiaren lehen izpiak aurpegian. Gaur da egun handia, azkenean. Beldur apur bat baidu, beldur eszenikoa. Azken finean, asko dira bere eginki-

zunari begira egongo direnak. Horren itxaropenetan dau-
denak. Garaipena, baina baita porrotaren aukera ere. Dan-
borren soinuak entzuten ditu jada, belarrietatik sartu eta bur-
muinarekin talka egiten diote, fisikoki ia. Ez du hildakoen-
gan pentsatu nahi, ez gaur. Ez galdutako hanketan, ezta bor-
txatutako emakumeengan, zaldiek nahi gabe harrapatutako
ume txikituengan, katuen modura zanpatuak bidezidorre-
tan. Ezta dotorea izan zen hiri horretatik igotzen zen kean,
begiak mintzen zituen sutik igorrita zuzenean. Gaur ez du
horretan pentsatu nahi.

Garbitu eta janzen da, egunean zehar gutxika aztoratuta
sentituz, gero eta beroago barnetik. Inkorporatzeko momen-
tuaren zain. Amak kapera ezartzen dio eta familia osoak
atzera egiten du, estanpaz gozatzeko. Ederra! Sasoi-sasoian!
Gazte eta lirain, harro eta arriskutsu. Prest dago.

Goazen danborradara!¶